

(Rom. x, 517). *Albita*.

Albor [Ramon Llull], paraula molt afermada en altres llengües veïnes, en particular en castellà [c. 1140, *Cid*]; +*alboejar* 'trencar l'alba': «hi predica un jove — que fa la cara d'un àngel: / vinguen, vinguen anells d'or — y manilles y arracades / y també 'l manto de seda — qu'al seu cap *arboreave*' ('llançar resplendors brillants'), recollida a Agramunt per Milà, *Romullo.*, 12.10 (i v. 24) amb moltes versions sols diferents en part, i ja en la 1.ª ed. de 1853, núm. 27. *Albaris* «terra rogenca» (Quatretonda, 1962), però *albarissos* 'argila blanquinosa' a d'altres punts del País Valencià i de Ribagorça (Eresué, 1965). *Albeig* 'blancor', en el considerable poeta civissenc Isidor Macabich: «afalac d'aus blanques i de blanques veles, / amb *albeig* d'esteles... / Port meu encantat!» (veg. Villangómez, *Llibre d'Eiv.*, p. 88).

Albugo, *albugini*, llatínisms (*AlcM*); sentits semblants: *albula*, *albúm* (ibidem). *Albumen* [1868, *Societat Literària Costa*]; *albúmina* [id.], pres del francès *albumine* duplicat de l'anterior [al cast., passà ja el 1858], *albuminós* ibid., amb els cpts. *albuminiforme*, *albuminímetre*, *albuminúria*, i deriv. *albuminat*, *albuminina*, *albuminosa* (id. tots ells). *Albura*. *Albena* mot alpí, que crec no representat en català, com a nom de la perdiu blanca o «lagopède» [ALBÈNA, Jud, BDR III, 66, amb sufix d'aspecte cèltic]. *Eixalbar* 'emblanquinat' [1369]: «item, d'*exalbar* la cambra tota en part --- la qual és ja *exalbada* e pintada de nou» (mal analitzat *dexalbar*), doc. ross., Alart, *InvLCat.*, s. v. *de-*; *esxaubada* [a. 1395, *axalbar*, 1447 ib.]. *Album* pròpt. 'cosa blanca o en blanc', llatínisme modern que des d'Alemanya passà al francès, i d'ací al cat. i al cast. (on ja el denuncia com a gallicisme Baralt el 1857) i l'usà a Mallorca Tomàs Aguiló, c. 1850.

CPt.: *Alba-espina* ross. (que no hi ha gaire més raó de considerar gallicisme, que el tenaç perjudici de Moll de pendre per castellanismes o gallicismes els mots que no essent gaire usuals en cat. medieval s'han perdut avui a les Illes); *albespi* ja Cerverí, segona meitat S. XIII: «sitot m'esmay, cant la cigala canta / e ls *arberspis*, e l rossynols se'n laixa» (12/68.2, potser a esmenar en *albespis* o *albrispis*); cf. oc. *aubespin*, en el TdF *aubespin*, *arbréspi*; Jeanroy, *Rom.* LXV, 244. *Alba-roja*. *Albibarbat*. *Albicaude*. *Albicorni*. *Albijlor*. *Albijficar*. *Albimà*. *Albipede*. *Albipenne*.

Albacar, V. *barbacana*

ALBACORA, figa —, o d'*albacor*, de l'àr. *bākūra* id., que és el substantiu individual de l'adjectiu *bākūr* 'precoç'; també *albacora*, espècie de tonyina, deu ser provinent d'aquest adjectiu, tenint en compte que sembla haver estat aplicat de primer, i més pròpiament, als exemplars joves d'aquest animal. □ 1.ª documentació: Ss. xv i xvi; en la 2.ª acc. S. XIX, i, com a castellà, ja 1535.

De la Menescalía de Dieç cita *figues albacors seques* l'*AlcM*: «figues primerenques o *alboquores*,

el 1472, en el *Liber Elegantiarum* del val. Joan Esteve. OPou: «*albacores o figues-flors: grossus*» (*TbPu.*, a. 1575, p. 61); el *DAG*. com a valencià *figa bacora* «figa-flor». A Mallorca està molt amplament divulgat l'ús, sobretot, de la forma en -or, i aplicada en especial a l'arbre, sigui amb *de* o sense preposició: «Brondant pel vell cornaló / de la clasta casolana, / bona ombra fa la baldana / de la *figuera aubacor*», Guasp (*IdOr.* ix, 97), «ja més tranquil, llavorés, encenia / lo carboner la sitja de carbó; / i s'abrigava a l'ufania / d'una figuera borda d'*aubacó*», ACaimari (*IdOr.* vi, 33); la popular glosa, sovint citada, la vaig sentir així a Campos: «en essè en es capdamunt / de *sə figerə ubəkó*, / tant si 's figa com figó / en arribar-lí la cui» (1964).

Encara que solament sigui mot d'ús general en les regions de Migjorn, també viu encara en comarques al N. de l'Ebre, car Marian Roca, que és del Camp o de Reus mateix, l'inclou en la llista de les classes de figa que més recorda: «*figues de bacó*, sejoles, de tres per càrrega, de coll-de-dama» (en *Xaloc*, març de 1973). En castellà *albacora* des del *DAut.*, murc. *bacora*. Com a aràbic Höst coneixia *bākūr*, en el S. XVIII, com a usat en el Marroc per a 'figues de primavera' (Dozy, *Suppl.* i, 106a); aquesta forma funciona alhora en la llengua d'origen com a nom col·lectiu de la planta, enfrontada amb el «nomen unitatis» *bākūra*, i com a adjectiu en el sentit general de tota cosa 'precoç' (*DCEC* i, 81).

Com a nom de peix està menys difós en català que en castellà, però tanmateix el *DAG*. recull també *bacoreta* com a peix valencià «*albacora*», i sembla que també s'usa a Mallorca i a la Costa de Llevant (*BDC* xi, 34). Cast. *albacora* ja es troba el 1535, i el *DAC-Esp.* observa que en algunes bandes només designa aquest peix quan és jove, cosa a la qual deu apuntar també l'ús preferent de *bacoretetes* a València.

En cast. és força usat, més que enllac, a les costes andaluses i americanes (*albacora*, B. Brunet, *Nación Bs. A.*, 9-II-41), però també en el Cantàbric; d'allí va passar al basc, on diuen *albokera* a Lekeitio, *albakera* a Guipúscoa i Biscaia en general; i allí es troba també la forma de terminació masculina, en ast. or.: Colunga *albacor* (Vigón); port. *albacor*, -ora, i de procedència hispànica en italià, on tenim *a(l)bucore* en obres de viatgers i altres autors hispanitzants del S. XVI (Zaccaria). En aquesta acc. no s'ha registrat el mot com a aràbic fins a data moderna, en el dicc. marroquí de Lerchundi, però la preferència indicada fa creure que fou també una aplicació de l'adjectiu per a 'precoç'.

Albada, *albadana*, *albadella*, *albader*, V. *alba* *Albadoc*, cf. s. v. *badar* (*BADOC*) *Albaiait* (*AlcM*, escriu *albayat*) del mateix origen que el cast. *albayalde* (veg. *DCEC*)

+ALBAIDA, designa una espècie d'estepa blanca, de l'àrab. *bāйда* 'blanca', veg. *DCEC* i, 81; Cavanilles II, 335; sentida la variant *ubāйда* a Andratx (1964);